בסוד שיח

האמנם מתכוונים להכשיל?

חננאל רוזנברג הוא תלמיד בישיבת ההסדר מעלות (לאחר שירות צבאי) ותלמיד מכללת ליפשיץ בשלוחה במעלות, בשלב של סיום לימודיו במסלול תלמוד ותושב"ע. חננאל במכתבו שיפורסם להלן, משמש פה לציבור גדול של תלמידים ובוגרים, שלמדו ולומדים במכללות ההוראה השונות. הללו קובלים, כי מערימים בדרכם מכשולי-בחינות הרבה מעבר לסביר ותחושתם היא, שהפכו קורבן למשבר לימודי הגמרא בישיבות התיכוניות ובמערכות החינוך הדתיות. אין להם הסבר אחר למחסום הכבד המוצב בדרכם.

מיותר לציין שנשמח לפרסם את תגובת מינהל החינוך הדתי, שהמכתב הועבר לעומד בראשו.

תלמידים ובוגרים לעשרות, הסכימו להזדהות בשמם כתומכים בכל מילה הכתובה במכתבו של רוזנברג, אלא שהסתפקנו בהצגת העניין וויתרנו על הפטיציה.

הנה המכתב כמתבו וכלשונו:

"עשרות בוגרי הסדר 'פושטים' על הישיבות התיכוניות וכובשים - או לפחות דוחקים - את מקומם של הר"מים הוותיקים. מסתבר, שהדבר אינו מוצא חן בעיני בעלי תפקיד במינהל החינוך הדתי.

למזלם של אלה, קושיה מתרצת את חברתה, ופתח המילוט נמצא דרך בעיה נוספת העומדת לפני אותה מערכת: משבר לימודי הגמרא.

מכאן, הדרך נראית בטוחה. אחת המסקנות מהדיונים שנערכו בעניין, היתה שיסוד הבעיה נמצא, כמובן, באותם ר"מים צעירים. חוסר ידע מעמיק, חוסר בקיאות ויכולת ניתוח של הר"מ כביכול - הם אלו שגורמים לזלזול במקצוע בקרב תלמידיו. ומנקודה זו צומח פתרון פשוט: מבחן סף - 'אנסיך בגמרא. ("אנסיך" - קטע שלא נלמד).

כל תלמיד במכון הוראה, במסלול תלמוד ותושב"ע, חייב לעבור מבחן זה בציון 75 כדי להחשב זכאי לתעודת מורה בכיר. כדי לתאר באיזה מבחן מדובר, נספר שבבדיקה קטנה שנערכה, קיבל ר"מ בכיר באחת מישיבות ההסדר הידועות בארץ - ציון שמגרד את זה הנדרש לקבלת התעודה. סגנון המבחן בנוי משילוב של שאלות פשט מתוחכמות, ומשאלות בעיון ובסברה, שגם הבחורים המצטיינים ביותר בכולל בישיבתנו לא הגיעו תמיד להסכמה מוחלטת לגבי התשובה הרצויה. מניסות השאלות נראה, שכדי להצליח במבחן לא די בהבנת הגמרא, אלא יש להכנס לראשו של הבוחן, ולשער מהי התשובה שברצונו לקרוא. העובדה שגם אברכים רבים המלמדים חבורות צעירות בישיבה לא מגיעים לציון הנדרש, לא מותירה כל ספק שמטרתו של מבחן זה הוא אחד: להכשיל כמה שיותר.

מסקנה זו מתבקשת גם מתנאים שונים בו נערך מבחן זה, וכדי לא להלאות נציג רק אחד מהם - ציון המגן. אכן, כל מורה פוטנציאלי אשר ניגש לבחינה זו זכאי לציון מגן, אולם לפי תנאי מוזר שהוסיפו מחברי המבחן (ולא נלאה את הקורא בפרטי החישוב), אם מבחן המגן עובר את ציון ה-80, הרי שאין הוא נחשב לחישוב הסופי, והרי הוא כעפרא דארעא. במילים אחרות: עדיף לנסות לטעות בכוונה, ולקלוע לטווח הציונים שבין 75 ל-80 כדי שהמגן ישפר את סיכוייך. במציאות אחרת זה היה מצחיק.

אולם אל דאגה. מינהל החינוך הדתי לא מפקיר את תלמידיו, ומאפשר מבחן חוזר. דא עקא, שיש צורך לחכות שנה תמימה לצורך אותו מועד ב, ומכיוון שהמבחן עצמו נערך לקראת סיום התלמודים במכללה, אכן יוכל בוגר המכללה ללמד, אולם ללא תעודת הוראה, על כל המשמעויות הנלוות שבעניין. לאמור חסימת האפשרות בפני המשך לימודים לתואר, הגבלות בנושא התקנים ממשרד החינוך, פגיעה בפנסיה, בגמולי השתלמות ועוד כיד הדמיון הטובה. כמובן שהנהלים הרגילים אשר תופסים מקום בכל מכללה או אוניברסיטה על מועד ב' בטווח סביר או סמסטר חוזר - אינו שייך לענייננו, שהרי כאן המדובר בנושאים רציניים. בעקבות כך ישנם מכונים מסוימים אשר מגישים את התלמידים כבר קודם למועד המבחן הרשמי, שהוא בשנת הלימודים השלישית, כדי לתת צ'אנס נוסף גם בשנה שלאחריה. וזאת בנוסף לעומס הלימודים הרגיל, ולמבחנים האחרים של אותם שנים. וגם אז - לא מעטים אלו אשר נכשלים במבחן ואינם זוכאים לתעודה.

אין אני חולק חלילה על הצורך באהבת הגמרא ובידע עמוק ומקיף כתנאי מקדים לחינוך ולהוראת המקצוע. אולם, כלום יש להשלים עם מצב אבסורדי שבוגר מכללה לחינוך המלמד כיתת תגבור בתיכון דתי ברמיאל או בעפולה, ישלם מכיסו על תסבוכי מינהל החינוך? ניתן לספור על כף יד אחת את מספר התלמידים בישיבות התיכוניות שאפילו יוכלו להבין חלק מהשאלות במבחן הסף, וכמובן לענות עליהן. האם ראש ישיבה החרש לחינוך תלמידיו לא יוכל לברור בעצמו את אלו שמתאימים לדרישותיו? ממה בעצם חושש מינהל החינוך הדתי?

מכתב זה אין מטרתו התבכיינות. חתומים עליו עשרות רבות אשר חשים צורך למחות בשם אותם בוגרים שנגשים שנה אחר שנה למבחן מגמתי זה. גם כך רובם משמשים בחוראה בפועל - גם בהוראת גמרא - אולם לשם קבלת תנאי הוראה מינימליים, יאלצו לנסות את מזלם. כי להתכונן למבחן כזה ממילא לא ניתן. בעת כתיבת שורות אלו נודע לי על חבר נוסף, שניגש חמש(!) פעמים למבחן זה ללא הצלחה, והמדובר בבחור שידיעותיו בגמרא הנם הרבה מעל הממוצע. כל זה בפוקביל להיותו מחנך כיתה י' בתיכון בדרום הארץ, ללא תעודת הוראה וללא רשיון הוראה זמני אותו ניתן לקבל בדוחק. כמדומני שרק בשנתיים הראשונות להוראה אפשר ללמד גם ללא תעודה קבועה.

זו אינה בעיה של שנה אחת, ואף לא של מכללה זו או אחרת. הבעיות החינוכיות אכן קיימות ואין להתכחש להם. אולם, פתרון יצירתי שכזה רק יוצר עוול כפול ומכופל."

טובי-עין מקרבים הגאולה

מחצרות אדמו"רים וחסידים

במעמד המתהו לכבוד האדמו"ר מפריסטה, בעל [illegible] הרבנה הצדיק רבי [illegible] תיתבניך שליט"א, לכבד על חשיבות המידה של 'טוב עין'. שכן, מידה זו מסוגלה להביא [illegible] ברוחניות וקבלת התורה ובגשמיות. בסיפור שילב האדמו"ר שני סיפורים והנה הם כאן.

את המעשה שיסופר להלן נהג כ"ק אאמו"ר זי"ע [illegible] לספר, הרה"ק הרבי ר' מאיר'ל מפרמישלאן זי"ע היה מספר אותו בכל שנה בחג השבועות. סיפור זה, נוכל לדעת מפני מה סיפרו הרבי ר' מאיר'ל בכל שנה בחג השבועות.

לפני כארבע מאות שנה התגורר בעיר וינה רבי שמשון ורטהיימר, יהודי נכבד ועשיר שהיה מקורב למלכות.

שאלו הקיסר האוסטרי: מדוע הינכם, היהודים, נמצאים בגלות שנים רבות כל כך, ואינכם זוכים להיגאל? השיבו רבי שמשון: מפני שלא 'מפרגנים' זה לזה, ומקנאים איש ברעהו, ואין להם המידה של 'טוב עין'. שמע זאת הקיסר, ולא קיבל את התשובה: וכי בשביל זה משאירכם הקב"ה בגלות כה ארוכה, אך ורק בגלל הקנאה? אינני מקבל זאת. שמע, אפוא - אני מקציב לך זמן של שלושה ימים להשיבני תשובה של ממש - ולא, אגרש את כל היהודים מרחבי מדינתי. שמע זאת ר' שמשון ונצטער צער רב - מה יהיה? הלך ושאל שאלה בשמים מה עליו לעשות, והשיבוהו: התשובה שאמרת לקיסר - אמת היא, ועתיד הוא להיווכח בכך בקרוב.

בימים ההם, נהגו אנשי המלוכה לצאת לציד גם בימות החורף הקרים. יצאו הקיסר עם פמלייתו ליערות לצוד. מסיבה כלשהי תעה הקיסר בדרכו ולא מצא את שאר אנשיו. הלילה עמד להחשיך והוא עודנו במעבה היער. [illegible] ניסו לחפשו ולא מצאוהו, לפיכך [illegible] חזר כבר לביתו. לא ידע מה לעשות ולהיכן לפנות. נודד היה ביער וחושש מפני הרוחות. לפתע הבחין באורות מרחוק, והבין שיש שם ישוב. דא עקא, קודם הגיעו לישוב הזה, היה עליו לחצות נהר עמוק, והבין שלא ניתן לחצותו כשהוא לבוש בבגדי החורף היקרים שלו. פשט הקיסר את בגדי החורף העליונים מעליו ונשאר בבגדיו הרגילים. לאחר שעבר את הנהר, רטוב כולו מכף רגל ועד ראש, כמעט קפוא מקור, הגיע לבסוף לאותו כפר שבו ראה אורות. הקיש הקיסר על דלתו של הבית הראשון, אולם כשפתחו לו את הדלת וראו בפתח אדם רטוב לבוש בגדים דקים בעיצומו של החורף הנורא, חשבוהו לאחד השדים או הרוחות, ומיד טרקו בפניו את הדלת. ניסה הקיסר הרועד מקור את מזלו בבית שני, ואף שם חזר הסיפור על עצמו. כשראה שאין מקבלים אותו בשום בית, והמצב נוגע בסכנת נפשו ממש, פנה לאכסניא המקומית, לפונדק של היהודי [illegible]. פתח הפונדקאי היהודי את הדלת, וכשראה אורח קפוא מקור, ריחם עליו והכניסו פנימה, כיבדו ביי"ש חריף ובמאכלים חמים, והשכיבו אצל התנור להחם את עצמותיו, וכך הציל את חייו. ישן הקיסר שנת ישרים כל הלילה ושמח שמחה גדולה. בבוקר, אמר הקיסר לפונדקאי: שכור נא לי עגלה, ומכיון שאין לי כרגע כסף לשלם לך - אסע לביתי ושם אשלם לך את המגיע לך. אע"פ שהקיסר לא גילה מי הוא, הבין הפונדקאי שאדם הגון וישר לפניו, שלא יוליכו שולל, ונתן בו אמון. אמר הפונדקאי: אין צורך לשכור עגלה, אסיעך בעגלה שלי ארבעה מילין עד העיר וינה. הסיע היהודי את אורחו, וכשהגיעו לפאתי וינה, שאל אותו לכתובתו. אמר הקיסר: עצור את עגלתך ליד ארמון המלך.

ויהי בהגיעם, מיהר הקיסר מיד ונכנס לארמונו. והשמחה בארמון היתה גדולה, לאחר שדאגו לקיסר במשך כל הלילה וחששו לחייו. לבש הקיסר את בגדי המלכות, עד שלא ניתן היה להכירו עוד, פנה לאחד ממשרתיו ואמר: בחוץ ממתין יהודי בעגלתו - הביאהו אלי. יצא המשרת ואמר ליהודי שהמלך קורא לו. נבהל הלה: מי יודע מה רוצה המלך ממני? אך המשרת הרגיעו ואמר: מובטח לך שכל נזק לא יארע לך. נרגע אותו יהודי ונכנס פנימה, והנה כבואו שאלו המלך: המכיר אתה אותי? אמר: מעולם לא ראיתי את אדוני המלך. הוסיף המלך: הלא אנכי התאכסנתי בביתך הלילה - ומיד הוסיף ותיאר לפניו תיאור מלא של פונדקו, לכל פרטיו ודקדוקיו. הבין היהודי שאמת הדבר, והמלך הוסיף: ראה, אתה הצלת את חיי ממוות בטוח - חפץ אני לשלם לך כבמלך - נקוב עלי שכרך. [illegible] סירב היהודי ואמר: לא אסכים לקבל שכר עבור מצוה גדולה זו שנזדמנה לידי, הצלת נפש אדם ממוות. המצוה, היא התשלום הגדול ביותר. המשיך המלך ואמר: באפשרותי ליתן לך ממון רב ועשירות רבה - שמא תתחרט? התעקש הפונדקאי: בשום אופן אינני חפץ לקבל שכר. אולם המלך בשלו: לפטור בלא כלום אי אפשר - שמא בכל זאת אוכל לפעול למענך במשהו. לבסוף, נתרצה היהודי ואמר: אם על המלך טוב, [illegible] בקשתי האחת: בכפר הסמוך לביתי מתגורר יהודי מתחרה, המתפרנס ממכירת [illegible]. בקשתי היא, שהמלך יצווה שיאסר עליו למכור [illegible] ויהיה יותר ממני. נדהם המלך וחשב לעצמו: וכי מה אכפת לו לאותו יהודי שאחר ירויח יותר ממנו? אך לא השיב דבר. לפתע, נזכר הקיסר בדברי רבי שמשון ורטהיימר והבין - אכן נכון הדבר [illegible] הקנאה [illegible] כעת מבין אני מדוע אינם זוכים להיגאל [illegible], ביטל הקיסר את הגזירה של גירוש היהודים מארצו. את המעשה הזה נהג הצדיק רבי מאירל מפרמישלאן זי"ע לספר בכל חג שבועות מדי שנה בשנה. ויש להבין, איזו שייכות יש לסיפור זה עם קבלת התורה? אלא, שקבלת התורה ענינה תלוי במידת 'טוב עין'? אדם שיש בו מידת 'טוב עין', זוכה להתברך ברוחניות ובגשמיות.

עוד מעשה סיפר אאמו"ר זי"ע [illegible] בשם הרה"ק רבי מאירל מפרמישלאן זי"ע: פעם יהודי בא אל רבי מאיר מפרמישלאן והתלונן, שליד מקום חנותו פתח יהודי נוסף חנות [illegible] מאותו סוג שלו, והוא מבקש כי מאחר שיש בזה הסגת-גבול - יתפלל הרבי על [illegible] שהוא לא יצליח. נענה הצדיק ואמר: הבה אספר לך דבר-מה. האם ראית מעודך כיצד שותה הסוס מים מהנהר? השיב היהודי: בודאי, הלא הסוס רוקע ברגליו בשעה שהוא שותה מים. שאל הצדיק: התדע מדוע רוקע הסוס ברגליו כשהוא שותה? הסכת ושמע את אשר אומר לך - כשהסוס שותה מים, משתקפת בבואתו מתוך המים ונדמה לו שהוא רואה סוס אחר שותה מים, ואיננו יכול לסבול את הדבר. חושש הוא, שמא יכלה הסוס השני את כל המים שבנהר, לפיכך רוקע הוא ברגליו - להרחיק את אותו 'סוס' זר מהנהר. והנה אף כאן יש מספיק בשביל הסוס הזה, ובשביל הסוס השני ואינו צריך לרקוע ברגליו? [illegible] הצדיק ואמר: זוהי רעתה של שנאת חנם. האדם חושב שהזולת לוקח ממנו משהו, ואינו יודע שהזולת איננו נוגע במוכן לו כמלוא נימה; יש לו להקב"ה מספיק בשביל כולם. וזה העניין של מידת 'טוב עין'.

עורכת המוסף: נעמי גולן